

Черняк Юлія Анатоліївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(науковий керівник: *ст. викладач В.А. Новик*)

Право людини на амністію

Поняття звільнення від покарання у зв'язку з амністією визначається на підставі системного аналізу статей 85, 86 КК та Закону України "Про застосування амністії в Україні". Під звільненням від покарання у зв'язку з амністією слід розуміти відмову держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, призначеного їй судом покарання або відмову держави від подальшого виконання покарання щодо такої особи. Крім того, слід мати на увазі, що на підставі закону про амністію особа, яку ще не засуджено обвинувальним вироком суду, може бути звільнена від кримінальної відповідальності [1].

Відповідно до ч. 3 ст. 92 Конституції України амністія оголошується законом України. Особливістю законів про амністію є те, що вони приймаються тільки Верховною Радою України і не можуть бути прийняті всеукраїнським референдумом (ст. 74 Конституції України), а сама Верховна Рада України може приймати їх не частіше одного разу протягом календарного року, крім випадків індивідуальної амністії (ст. 7 Закону "Про застосування амністії в Україні").

Передумовою звільнення від покарання у зв'язку з амністією є засудження особи за вчинення злочину з призначенням їй певного виду і міри покарання, за винятками, встановленими Законом "Про застосування амністії в Україні", та з уточненнями (особливостями), передбаченими конкретним законом про амністію. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону "Про застосування амністії в Україні" не допускається застосування амністії: до осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі; до осіб, що мають дві і більше судимості за вчинення умисних тяжких і особливо тяжких злочинів; до осіб, яких засуджено за злочин проти основ національної безпеки, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах, осіб, яких засуджено за злочин або злочини, що спричинили загибель двох і більше осіб тощо [2].

Конкретні закони про амністію також можуть передбачати додаткові категорії осіб, до яких не застосовується амністія, або визначати тільки ті категорії осіб, до яких вона застосовується, або ж пов'язувати застосування амністії із засудженням особи тільки до певного виду покарання чи з відбуттям особою певної частини призначеного їй покарання. Крім того, у випадках, спеціально передбачених у законі про амністію, передумову звільнення особи від покарання може бути доповнено вимогами щодо її поведінки під час відбування покарання [3; 4].

Підставою звільнення від покарання у зв'язку з амністією є набрання чинності законом України про застосування амністії.

За наявності зазначених передумови і підстави відмова держави від подальшого виконання щодо особи призначеного їй покарання може бути здійснена шляхом:

а) звільнення особи від подальшого відбування покарання без заміни його іншим видом покарання;

б) звільнення особи від подальшого відбування покарання шляхом заміни його іншим, більш м'яким видом покарання;

в) скорочення особі невідбутої нею частини покарання.

Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону “Про застосування амністії в Україні” осіб, на яких поширюється амністія, може бути звільнено від відбування як основного, так і додаткового покарання, призначеного судом, крім конфіскації майна. В частині вироку, яка не була виконана на день набрання чинності законом про амністію.

Умову звільнення від покарання у зв'язку з амністією законодавством України не передбачено. Жодні спеціальні вимоги до поведінки осіб, звільнених від покарання за амністією, в залежність від виконання яких ставилася б остаточність такого звільнення, не встановлено.

Характер звільнення від покарання у зв'язку з амністією є обов'язковим – суд зобов'язаний звільнити від покарання кожную особу, на яку поширюється дія закону про амністію [6].

Кримінально-правові наслідки звільнення від покарання у зв'язку з амністією є виключно сприятливими для особи: вона не відбуває (не продовжує відбувати) призначене їй судом покарання. Якщо вона відбувала покарання, то строк погашення судимості обчислюється з дня її звільнення від подальшого відбування покарання.

Поняття звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням визначається на підставі системного тлумачення положень статей 85 та 87 КК, а також Положення про порядок здійснення помилювання, затвердженого Указом Президента України від 16 вересня р. № 902/2010. Відповідно до них під звільненням від покарання у зв'язку з помилюванням розуміється відмова держави в особі Президента України від подальшого виконання щодо засудженої особи призначеного їй судом покарання. На відміну від амністії, яка оголошується законом України стосовно певного кола непоіменованих (неперсоніфікованих) осіб, помилювання здійснюється указом Президента України стосовно конкретної (персоніфікованої) особи, засудженої за вчинення злочину.

Крім того, слід мати на увазі, що відповідно до ч. 1. ст. 44 КК у порядку помилювання може бути звільнено навіть від кримінальної відповідальності особу, ще не засуджену судом за вчинення злочину.

Передумова звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням складається із двох обов'язкових елементів: матеріального та формального. Матеріальним елементом передумови є засудження особи з призначенням їй покарання, а також його реальне відбування. Формальним елементом передумови виступає наявність клопотання про помилювання, поданого до Адміністрації Президента України. Клопотати про помилювання можуть:

а) особи, засуджені судами України, які відбувають покарання в Україні;

б) особи, засуджені судами іноземних держав і передані для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилювання, вирок суду щодо якої приведено у відповідність із законодавством України;

в) особи, засуджені судами України і передані для відбування покарання іноземній державі, якщо ця держава погодилася визнати і виконати прийняте в Україні рішення про помилювання.

Підставою звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням є набрання чинності відповідним указом Президента України про помилювання [5].

За наявності зазначених передумови та підстави, здійснюючи помилування, Президент України своїм указом може:

а) замінити особі, засудженій до довічного позбавлення волі, даний вид покарання покаранням у виді позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років;

б) повністю або частко звільнити особу від відбування як основного, так і додаткового покарання;

в) замінити особі покарання або невідбуту його частинубільш м'яким його покаранням.

За своїм характером звільнення від покарання у зв'язку з помилуванням є факультативним – за наявності передумов і підстав для такого звільнення остаточне рішення щодо помилування приймається за розсудом Президента України [7].

Умови звільнення від покарання у зв'язку з помилуванням у КК не передбачено. Тому в будь-якому разі при здійсненні помилування жодні вимоги щодо подальшої поведінки помилуваної особи, в залежність від виконання яких ставилася б остаточність її звільнення від покарання, не можуть висуватися.

Кримінально-правові наслідки звільнення від покарання у зв'язку з помилуванням є виключно сприятливими для особи: вона не відбуває (не продовжує відбувати) призначене їй судом покарання. Якщо вона відбувала покарання, то строк погашення судимості обчислюється з дня її звільнення від подальшого відбування покарання.

Список використаних джерел та літератури

- 1.Бажанов М. Кримінальне право України. Загальна частина. – Дніпропетровськ, 1999.
- 2.Водяников Д., Кузнецова Л. Умовно-дострокове звільнення від покарання і заміна не відбутої частини покарання більш м'яким. – М., 2001.
- 3.Галина В. Погашення та зняття судимості. – Х., 2009.
- 4.Галина В. Правова природа погашення і зняття судимості // Сов. Юстиція. – 1972. – № 12.
- 5.Закон України “Про застосування амністії в Україні” від 14 травня 2014 р. [Електронний ресурс]/ Режим ддоступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/392/96-вр>
- 6.Коржанський М. Науковий коментар Кримінального Кодексу України. – К.: Атіка, Академія, Ельга. – М., 2011.
- 7.Коржанський М. Кримінальне право України. Загальна частина. Курс лекцій. – К., 2011.